
Zespół XIV : sprawozdanie końcowe z prac inwentaryzacyjnych druków z bibliotek klasztornych znajdujących się w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu. Etapy od czwartego do ósmego: 1 V 2013–31 V 2014 r.

Hereditas Monasteriorum 4, 493-504

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZESPÓŁ XIV

Dorota REJMAN, Monika KOPEĆ

Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu

Sprawozdanie końcowe z prac inwentaryzacyjnych druków z bibliotek klasztornych znajdujących się w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu. Etapy od czwartego do ósmego: 1 V 2013–31 V 2014 r.*

Od 1 V 2013 do 31 V 2014 r. dwuosobowy zespół kontynuował prace nad inwentaryzacją druków o proveniencji klasztornej. Pochodzenie książki z biblioteki skasowanego klasztoru określano przede wszystkim na podstawie zapisów, które w ogromnej większości znajdowały się na stronach tytułowych lub wyklejkach książek. Kolejnym kryterium przynależności do pierwotnej biblioteki była zgodność ze stosowanym w niej schematem układu książek, określana na podstawie nalepek na grzbietach książek oraz sposobu zapisu sygnatur na karcie tytułowej lub sygnatur malowanych farbą na grzbietach książek. Dla uzyskania pewności co do faktu przynależności do konkretnej biblioteki korzystano także z materiałów źródłowych w postaci inwentarzy. Powstała baza stanowi kolejną część dużego materiału porównawczego do badań nad zawartością klasztornych librarii, sposobem gromadzenia księgozbioru oraz organizacją i funkcjonowaniem bibliotek.

Wyniki kwerendy ujęto w tabelę, w której przedstawiono kolejno: lokalizację domu zgromadzenia, nazwę zakonu oraz liczbę opisów bibliograficznych książek wprowadzonych do bazy (tabela 1). Baza obejmuje 6539 opisów i w połączeniu z poprzednimi etapami daje w sumie 11 139 opracowanych rekordów (tabela 2). Należy zaznaczyć, że liczba opisów nie jest tożsama z liczbą woluminów, ponieważ część książek to współoprawne dzieła liczące po kilka lub, jak w przypadku panegiryków lub funeraliów, po kilkadziesiąt tytułów.

Dla podsumowania całości badań zestawiono wszystkie etapy i wyłoniono biblioteki, z których zanotowano najwięcej książek:

- pijarzy, Radom – 2645;
- reformaci, Sandomierz – 2025;
- filipini, Studzianna – 1482;
- reformaci, Solec – 1364;
- benedyktyнки, Sandomierz – 842;
- bernardyni, Radom – 578.

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

Tabela 1. Druki z bibliotek po skasowanych klasztorach – etapy 4.–8.

Lp.	Miejscowość	Zakon	Liczba opisów
1	Warszawa	augustianie-eremici	2
2	Sieciechów	benedyktyni	11
3	Święty Krzyż	benedyktyni	17
4	Radom	benedyktynki	24
5	Sandomierz	benedyktynki	491
6	Alwernia	bernardyni	1
7	Kalwaria	bernardyni	1
8	Karczówka	bernardyni	3
9	Kazanów	bernardyni	110
10	Kraków-Stradom	bernardyni	3
11	Łuck	bernardyni	2
12	Opatów	bernardyni	235
13	Radom	bernardyni	314
14	Tarnów	bernardyni	1
15	Warszawa	bernardyni	1
16	Lublin	brygidki	1
17	Jędrzejów	cystersi	12
18	Koprzywnica	cystersi	8
19	Paradyż	cystersi	7
20	Sulejów	cystersi	2
21	Wąchock	cystersi	20
22	Klimontów	dominikanie	29
23	Lwów	dominikanie	1
24	Piotrków	dominikanie	1
25	Sandomierz	dominikanie, klasztor i kościół św. Jakuba	311
26	Warszawa	dominikanie	1
27	Studzianna	filipini (oratorianie)	788
28	Drohiczyn	franciszkanie	1
29	Nowy Korczyn	franciszkanie	5
30	Pilica	franciszkanie	4
31	Smardzewice	franciszkanie	138
32	Zawichost	franciszkanie	4
33	Jarosław	jezuici	1
34	Kalisz	jezuici	2
35	Kraków	jezuici	9
36	Lublin	jezuici	3
37	Lwów	jezuici	2
38	Markocice	jezuici	2
39	Poznań	jezuici	5
40	Przemyśl	jezuici	2

Lp.	Miejscowość	Zakon	Liczba opisów
41	Sambor	jezuici	1
42	Sandomierz	jezuici	37
43	Warszawa	jezuici	1
44	Wilno	jezuici	1
45	Włodzimierz	jezuici	1
46	Rytwiany	kameduli	10
47	Mstów	kanonicy regularni św. Augustyna	1
48	Ostróg	kapucyni	3
49	Uściług	kapucyni	1
50	Lwów	karmelici	1
51	Kraków	karmelici bosji, klasztor i kościół św. Michała i Józefa	2
52	Bogoria	markowie (kanonicy regularni od pokuty)	20
53	Warszawa	misjonarze	2
54	Wilno	misjonarze	31
55	Hebdów	norbertanie	1
56	Witów	norbertanie	1
57	Beszowa	paulini	1
58	Brdów	paulini	1
59	Oporów	paulini	2
60	Warszawa	paulini	1
61	Wielgomłynny	paulini	1
62	Radom	pijarzy	1350
63	Warszawa	pijarzy	11
64	Brzeziny	reformaci	2
65	Chełm	reformaci	9
66	Kazimierz Dolny	reformaci	1
67	Kryłów	reformaci	5
68	Lublin	reformaci	104
69	Lwów	reformaci	1
70	Pilica	reformaci	1
71	Pińczów	reformaci	16
72	Sandomierz	reformaci	1473
73	Solec	reformaci	823
74	Stopnica	reformaci	48
Łącznie			6539

Dla każdego z pozostałych klasztorów odnaleziono poniżej 500 książek, w niektórych wypadkach są to pojedyncze egzemplarze, co każe zastanawiać się nad drogą, jaką te woluminy przebyły, aby znaleźć się obecnie w zbiorach sandomierskiej biblioteki. Część druków będzie można przypisać do bibliotek klasztornych po planowanym przygotowaniu edycji inwentarzy i protokołów przekazania ksiąg do biblioteki seminarium sandomierskiego. Część woluminów z racji podobieństw zewnętrznych znaków własnościowych księgozbiorów z Opatowa i Radomia wydaje się pochodzić ze zbiorów bernardynów, jednak nie mają one zapisu świadczącego o tym, który konkretny klasztor był ich właścicielem. Określenie własności tych książek będzie o tyle trudne i wymagające czasu, że w wielu wypadkach inwentarze są ogólnikowe i podają tytuł w skrócie lub opisują dany wolumin jako „książkę francuską” lub „książkę bez oprawy”.

Po przygotowaniu opisu obejmującego dane bibliograficzne, opis fizyczny oraz ewentualne uwagi o notach marginalnych wykonywano dokumentację w postaci fotografii stron tytułowych, a także dodatkowych zdjęć ilustrujących ciekawe zapisy czy oprawy. Część z nich zamieszczono na profilu biblioteki w portalu społecznościowym Facebook i na stronie internetowej biblioteki.

Oprócz informacji o przynależności książek do danej biblioteki z zapisów na kartach ksiąg można się dowiedzieć, w jaki sposób trafiły do klasztoru: kto i za jaką kwotę kupił książkę, kto podarował zgromadzeniu jeden wolumin lub całą swoją bibliotekę, czy była to darowizna czy zapis testamentowy. Przedstawione na ryc. 8–11 przykłady ilustrują sposoby pozyskiwania książek do bibliotek klasztornych.

Warto także wspomnieć, iż w bazie notowano również informacje o superekslibrisach znajdujących się na części woluminów. Duża kolekcja ksiąg oznaczonych tymi znakami własnościowymi znalazła się w klasztornych bibliotekach dominikanów z Sandomierza, bernardynów z Opatowa czy filipinów ze Studzianny. Niektóre z nich są dostępne w cyfrowej Bibliotece Diecezjalnej w kolekcji *Superekslibrisy*.

W trakcie prac na bieżąco informowano na stronie internetowej biblioteki i na portalu Facebook o pracach prowadzonych w ramach Projektu. Krótkie noty na Facebook'u informowały o kolejnych ciekawych zapisach, a na koniec roku 2013 na stronie biblioteki zamieszczono podsumowanie prac.

Efektom ośmioetapowej kwerendy jest stworzenie bazy opisów i zdjęć 11 139 pozycji, z których część nie była ujęta wcześniej w księgach inwentarzowych biblioteki. Są to m.in. inkunabuły, którym nadano nowe sygnatury, oraz liczny zbiór dubletów. Prowadzone przez ponad rok prace polegające na kwerendzie i inwentaryzacji druków z zasobu Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu zapewne nie wyczerpują możliwości prowadzenia badań nad tym bogatym zbiorem, którego części nie notują ani katalogi centralne, ani bibliografia Estreichera.

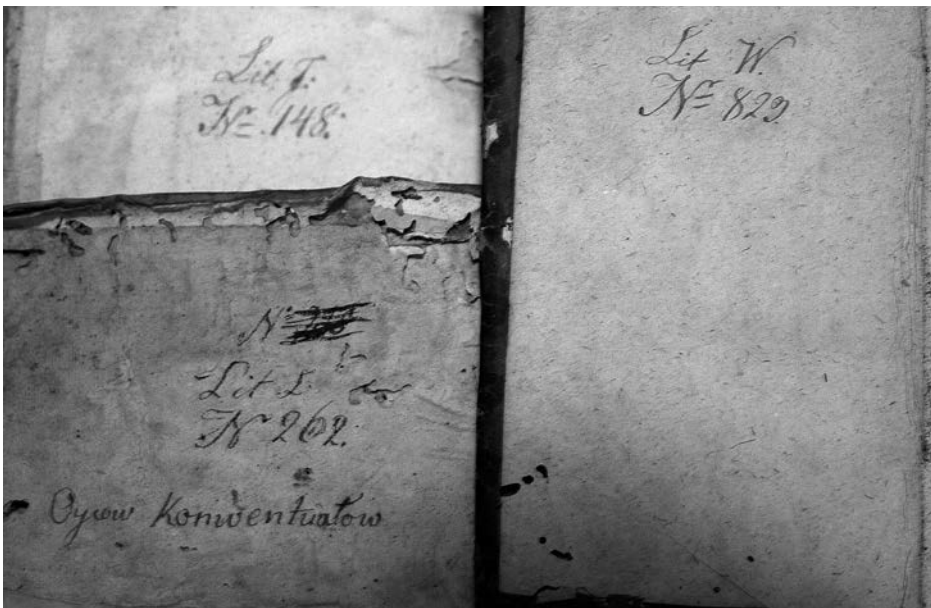
Ryc. 1. Wybrane charakterystyczne grzbiety książek należących do biblioteki klasztoru benedyktynek w Sandomierzu. Fot. D. REJMAN

Ryc. 2. Wybrane charakterystyczne grzbiety książek należących do biblioteki klasztoru reformatów w Sandomierzu. Fot. D. REJMAN

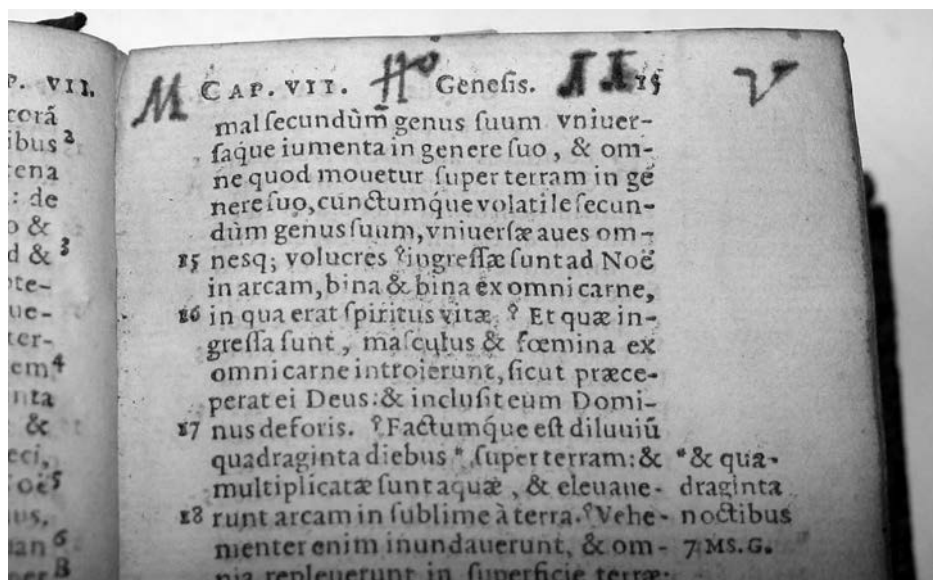
Ryc. 3. Naklejki z oznaczeniem sygnatur książki z biblioteki klasztoru dominikanów w Sandomierzu. Fot. D. REJMAN

Ryc. 4. Sygnatury na wyklejkach woluminów pochodzących z biblioteki klasztoru franciszkanów w Smardzewicach. Fot. M. KOPEĆ

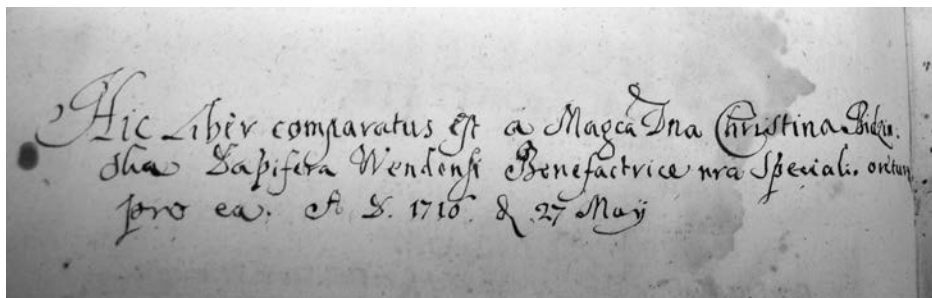
Ryc. 5. Strona tytułowa Biblii z biblioteki klasztoru cystersów w Wąchocku. Fot. D. REJMAN

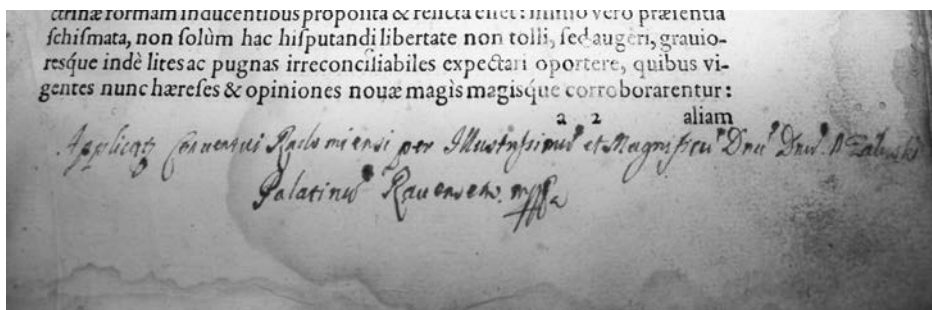
Ryc. 6. Strona 15 książki z powtórzeniem zapisu ze strony tytułowej – Biblia z biblioteki klasztoru cystersów w Wąchocku. Fot. D. REJMAN

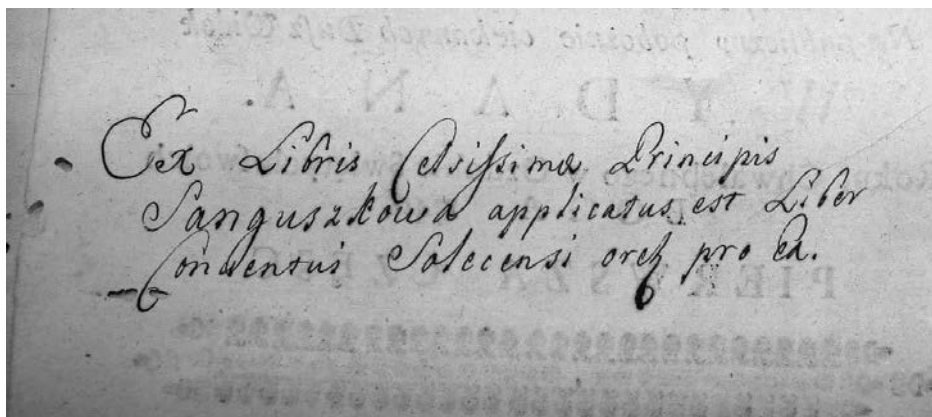
Ryc. 7. Strona tytułowa książki z oznaczeniem książki z biblioteki klasztoru benedyktynów na Świętym Krzyżu. Fot. D. REJMAN

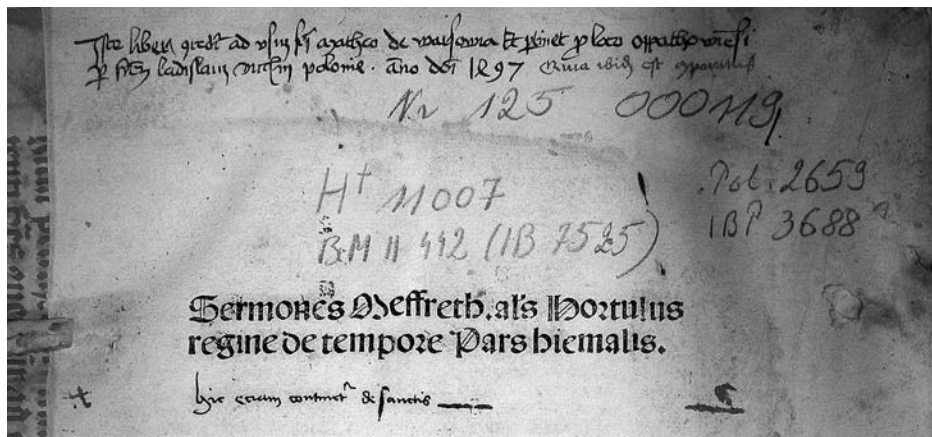
Ryc. 8. Biblia zakupiona dla zgromadzenia reformatów przez Krystynę z Szembeków Bidzińską – sygn. 14452. Fot. D. REJMAN

Ryc. 9. Dzieło Piotra Kanizjusza ofiarował bernardynom radomskim Aleksander Zaluski – sygn. 11194. Fot. D. REJMAN

Ryc. 10. Z księgozbioru księżnej Sanguszkowej wolumin trafił do biblioteki klasztoru reformatów w Solcu – sygn. 21771. Fot. D. REJMAN

Ryc. 11. Inkunabuł z biblioteki klasztoru bernardynów w Opatowie, darowizna bł. Władysława z Gielniowa – sygn. 000119. Fot. M. KOPEĆ

Tabela 2. Liczba druków z bibliotek po skasowanych klasztorach odnalezionych w zbiorach Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu (według zakonów i klasztorów)

Lp.	Zakon	Miejscowość	Liczba opisanych druków
1	augustianie-eremici	Warszawa	2
2	benedyktyni	Sieciechów	15
3	benedyktyni	Święty Krzyż	26
4	benedyktynki	Radom	35
5	benedyktynki	Sandomierz	842
6	bernardyni ¹	Alwernia	1
7	bernardyni	Józefów	1
8	bernardyni	Kalisz	3
9	bernardyni	Kalwaria	2
10	bernardyni	Karczówka	4
11	bernardyni	Kazanów	195
12	bernardyni	Kraków-Stradom	6
13	bernardyni	Łuck	2
14	bernardyni	Opatów	475
15	bernardyni	Radom	578
16	bernardyni	Tarnów	2
17	bernardyni	Warszawa	2
18	brygidki	Lublin	1

1 W niniejszej tabeli, podsumowującej wszystkie etapy badań, nie uwzględniono klasztoru bernardynów w Samborze, wymienionego w poprzednim sprawozdaniu, M. KOPEĆ, D. REJMAN, *Sprawozdanie z drugiego i trzeciego etapu prac inwentaryzacyjnych druków z bibliotek klasztornych znajdujących się w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu*, „Hereditas Monasteriorum”, 3, 2013, s. 495–498, tabela 1, s. 495, nr 12. Okazało się bowiem, że dwie książki przypisane samborskim bernardynom należały do klasztoru misjonarzy z Sambora.

Lp.	Zakon	Miejscowość	Liczba opisanych druków
19	cystersi	Jędrzejów	13
20	cystersi	Koprzywnica	14
21	cystersi	Paradyż	7
22	cystersi	Sulejów	4
23	cystersi	Wąchock	27
24	dominikanie	Janów	1
25	dominikanie	Klimontów	55
26	dominikanie	Lublin	1
27	dominikanie	Lwów	1
28	dominikanie	Piotrków	1
29	dominikanie, klasztor i kościół św. Jakuba	Sandomierz	440
30	dominikanie, klasztor i kościół św. Marii Magdaleny	Sandomierz	1
31	dominikanie	Warszawa	6
32	duchacy	Sandomierz	2
33	filipini (oratorianie)	Stuzianna	1482
34	franciszkanie	Drohiczyn	1
35	franciszkanie	Nowy Korczyn	5
36	franciszkanie	Pilica	5
37	franciszkanie	Pyzdry	2
38	franciszkanie	Skotnica	1
39	franciszkanie	Smardzewice	201
40	franciszkanie	Warszawa	1
41	franciszkanie	Zawichost	18
42	jezuici	Jarosław	4
43	jezuici	Kalisz	5
44	jezuici	Kraków	10
45	jezuici	Krasnystaw	2
46	jezuici	Krosno	2
47	jezuici	Lublin	13
48	jezuici	Lwów	2
49	jezuici	Markocice	2
50	jezuici	Piotrków	2
51	jezuici	Płock	1
52	jezuici	Poznań	6
53	jezuici	Przemysł	2
54	jezuici	Sambor	1
55	jezuici	Sandomierz	68
56	jezuici	Warszawa	1
57	jezuici	Wilno	4
58	jezuici	Włodzimierz	3
59	kameduli	Rytwiany	13
60	kameduli	Szaniec	5

Lp.	Zakon	Miejscowość	Liczba opisanych druków
61	kanonicy regularni św. Augustyna	Mstów	1
62	kapucyni	Lwów	3
63	kapucyni	Ostróg	6
64	kapucyni	Uściług	1
65	karmelici	Lwów	11
66	karmelici	Wilno	2
67	karmelici bosci, klasztor i kościół św. św. Michała i Józefa	Kraków	17
68	karmelici bosci	Wiśnicz	1
69	markowie (kanonicy regularni od pokuty)	Bogoria	36
70	misjonarze	Sambor ²	2
71	misjonarze	Warszawa	2
72	misjonarze	Wilno	50
73	norbertanie	Hebdów	1
74	norbertanie	Nowy Sącz	2
75	norbertanie	Witów	3
76	paulini	Beszowa	1
77	paulini	Brdów	1
78	paulini	Oporów	4
79	paulini	Warszawa	1
80	paulini	Wielgomłyn	1
81	pijarzy	Kraków	1
82	pijarzy	Łowicz	1
83	pijarzy	Radom	2645
84	pijarzy	Wareż	1
85	pijarzy	Warszawa	16
86	pijarzy	Złoczów	2
87	reformaci	Brzeziny	2
88	reformaci	Chełm	18
89	reformaci	Kazimierz Dolny	1
90	reformaci	Kryłów	8
91	reformaci	Lublin	203
92	reformaci	Lwów	3
93	reformaci	Pilica	3
94	reformaci	Pińczów	18
95	reformaci	Poznań	4
96	reformaci	Sandomierz	2025
97	reformaci	Solec	1364
98	reformaci	Stopnica	49
99	reformaci	Zamość	1
100	trynitarze	Kraków	1
Łącznie			11 139

2 Zob. przyp. 1.